

végre a' leány, — Lonjoue Vilmos megverne,“ — 's visszalépett a' bámész csoportba.

„Bajtárs, — szóla vállvonítva Trouillefou Clopin, — nincs szerencséd.“ — Most fölemelkedék thronján a' koldus király 's hangosan kiálta: „Kinek kell a' szegény bűnös? nincs itt senki? kinek kell? Először ... másodszor ..... és ... és .... és ..... harmadszor! — ezen szavak után meghajlott az akasztófa előtt mondván: „harmadszor 's utószor.“ — L'Etoile Bellevigne, Rouge Andry, és Chantre-Prune François közelitének költőnkhez. Ezen elhatározó pillanatban ezer torokbul hangzék: „Esmeralda! Esmeralda! a' szép Esmeralda jó!“ —

Gringoire Péter fölemelé szemeit 's látá mint adának tisztelettel helyet, a' vad zsványok, kecskéjével közelgő szép Esmeraldának. „Esmeralda!“ — sohajta szegény kétségbesett költőnk, 's a' szép cigányleány, megösmervén benne azon férfit, ki őt rablókezektől megszabadítani törekvék, rövid gondolkodás után, komoly hangon kérdé a' koldus királyt: „Főlakarod ezen embert akasztatni?“

„Igen is, hugocskám, — felele Clopin, — kivevén, ha felesége akarsz lenni.“ —

„Akarok,“ — szóla Esmeralda. — Midőn szegény költőnk ezt hallá, álomnak hívé a' dolgot, meg nem foghatván azon nagy szerencsét, e' deli teremtménynök férje lehetni. — A' kötél levétetek nyakáról, Aegyptus' hercege, a' nélkül hogy valamit szólana, egy üres oserép korsót ada Esmeralda' ez pedig költőnk' kezébe e' szavakkal: „Csapd földhez.“ — Gringoire Péter engedelmeskédék 's a' korsó négy darabra tört. — „Öcsém, — szóla most Aegyptus' hercege, kezeit a' nászpar homlokára tevén, — ő feleséged, hugom, ő férjed: négy esztendőre. —

NAGY IGNÁCZ.

A' HÁZI NEVELÉS' AKADÁLYIRÓL.

A' házi nevelés hibái és akadályai fájdalom! még kimerítve nincsenek, és legbelsőbb megilletődéssel kell elhíttetnem magammal, hogy azok felszámolása, bár itt toldalékim néhányat kiemelnek, még egy másik és harmadiknak is elég tintájába kerülhet. Ugy látszik valóban, mintha előhaladt időnk, valamint újabb 's újabb találmányokban felette termékeny, minden évtized ujultával más-más morális hijányokat és hibákat szülne, mellyeket az emberi lélek öldöklő mirigy-

kint beszív, 's észrevétlenül belsejében dulni enged. De más részről hasznos is rejtezik korunk ezen fattyu-szüleményeiben. Általok vigyázatra intetünk, hogy ne engedjük bennünk azon munkáló erőt elaludni, melly a' lélek mívelését, emberek idomitását tárgyazza: hanem figyelemmel nézzünk körül, 's hol valami javítandót veszünk észre, azonnal a' gyógyszer kezünknel legyen. Ne gondoljuk épen, hogy elődeink már mindent tettek, nekünk semmi teendő nem hagyva; de ne is bizzuk el magunkat, mintha szüntelen ujat teremteni képesek volnánk, — hisz sok hiba, mint a' divat, több évtized vagy század után önmagát ismétli.

Az itt elszámolandó hiányok és akadályok közül némelleyek azok lesznek, mellyek épen csak akkor szállanak szembe fáradságunkkal, midőn az okos nevelés rendét leglelkiösméretebben akarjuk. Innét fog kitetszeni, mi óriási munkába kerül, mi fáraszthatlan türelem kívántatik, mi erős és tántoríthatlan akarat szükséges, ha a' hibátlan nevelés magas fokát el akarjuk foglalni.

Egy futó tekintettel járok keresztül csekély tapasztalásimon, és azokat már fennálló szabályokhoz alkalmaztatva, szabadon közlöm vélekedésemet azon reménnyel, hogy ama hijányok talán felfödöttetések után el fognak enyészni, 's így őszinteségem több hasznot szülhet mint kellemetlenséget.

1.

Mindig azt hittem, senki sem kételkedik annak igazságán, hogy az ember kifejlődése külső körülmények és esetek által is előmozdítatik, 's hogy mások segedelme nélkül felette hijányos lépésön maradna minden kifejlésünk. De azt is hívé, hogy mindenki az állítás' ellenkezőjét is átlátja, — hogy t. i. a' körülmények és történetek a' jó kifejlődés hátramaradását, vagy épen rossz tulajdonok kifejlését is eszközölhetik. — És még is akadtam olyakra, kik állíták, hogy a' rossz a' természetben rejtezik, mert látjuk némelley családnak több gyermekeit ugyan egy 's ugyan azon nevelés módja alatt szintannyi féle karakterekre ágazni.

Illy különbségnek gyakran a' különböző véralkat alapja, mellyet módosítani lehet, és épen a' nyert nevelés és műveltség indító oka, 's hogy az nem az örökké változhatlan lélek lényegéből veszi származását. Azt mondám, nem kereshetni az embert a' különböző tünemények okait csupán a' lélekben. — Meg kell jegyezni, hogy én szorosabb értelemben csak morális tüneményekről

szólok, vagy is ollyakról, mellyek az akarat szüleményi, mellyekről következőkép nem értelmi hanem erkölcsi becsőkre nézve lehet kérdezni, jók-e vagy roszak? — Ezt feltevén a' különféle jó és rossz tünemények okát egy részről ugyan a' lélekben feltaláljuk, a' mennyire t. i. minden ember lelkében egyiránt fekszik elhintve a' jó 's rosznak magva, és a' cselekvő, lelkének leghatatosb tehetségénél — akaratjánál fogva oda hajolhat, a' hová húzatik. — Így fejthetni-meg a' habozó karaktert, melly megősméri ugyan, tudja és óhajtja a' jót, és még is az ellenkezőt cselekszi, akarná a' jót követni, de erősebb állatísága győz feltételén; — így fejthetni-meg a' hirtelenkedő karaktert, melly sietve valami roszt követel, mi nem származott gonosz szándékából, mert elősméri hibáját, mikor a' tett már meg van, de előbb gondolat nélküli hevessége elragadá; így magyarázható a' gyáva karakter, melly, még a' közönségesnek korláti közt mozog, semmi botránkozatosat nem mivel, de mikor rendkívülihez kellene emelkednie, mikor valami tetemes positivum jót kellene tennie, nem bír elég erővel ön elhatározására. Ebből az következik, hogy egyiránt kell az akarat a' véralkatot művelni, vagy is inkább közvetőleg a' lélek által szükséges emezt formálni. Ennek pedig a' csecsemő első korától kell kezdődni; egyébkint, ha a' véralkatnak vad kényét elhatalmasodni engedjük, utóbbi korban könnyen erőt veend a' legtisztább akarat erőködésein is. — Ennél fogva az emberek négy felekezetre osztanak. Vannak, kiknek csak véralkatjuk van művelve; kik a' jót nem önmagáért kedvelik, 's tán örömet tennék a' rosztat, de vérüket zabolában tanulták tartani, 's így a' gondolat nem lesz teté. Ez azonban gyakran a' külső fenyték és kényszerítés következőse lehet, 's ekkor a' vélt mérséklés alattomossága, álnoksággá fajul. Vannak mások, kiknek csak akaratjuk van művelve, 's így nem akarva is rosztat tesznek, mert durva állatíságok erőszakot vesz akaratjukon. Ezek sokat tehetnek szerencsétlenné, de magukat talán leginkább. Találtnak ismét, kiknek sem akaratjuk sem véralkatjuk nem nyert semmi idomitást, ezek féktelenül űzik a' gonoszat, és legveszedelmesebb tagjai a' polgári társaságnak. De vannak ollyak is, kik állatíságukon uralkodván akaratjuknak mindig a' leghelyesb irányzatot tudják adni, 's csak ezek boldogíthatják embertársaikat, ezek fognak úgy élni, hogy mások is mellettök élhessenek háborítatlan. Ennek elérésére kell töre-

kednünk egész nevelésünkben; erre vigyázva a' különböző véralkatok elhajlásait is okos, ügyes és szorgalmas fáradság által oda birhatjuk, hogy egyik a' másiknak engedve soha szemközt ne pattanjanak, 's azon összehangzásba lehet hozni, a' rosz csirát eredetében már elfojtva, hogy mind-egyik, bár külső módjuk nem egyenlő is, még is csak a' jóra, és nem másra törekedjék. Egy szóval: a' szívet kell művelnünk. A' szív csak képes elnevezése az indulatnak, mint annak legfőbb széke; az indulat pedig azon módosítás, melly az akarat és véralkat összeforradásából következik. —

Egészen egyenlőkké nevelni akarni több nevendéket még inkább lehetetlen, mint száz, szint annyi művésztől készült órát tökéletes egyformajárásra hozni, 's hogy az összehangzást eszközölhessük, gyakran egészen különböző módhoz kell nyulnunk. Nem vezethetem ugy a' szomorubb csendesb gyermeket mint a' virgonczot:

Limus ut hic durescit, et haec ut cera liquescit
Uno eodemque igni. *Virg.*

Azért mindeniknek azon irányzatot kell adnunk, hogy minden kicsapongásokat kerülve a' köz célra, az erkölcs' utjára tartson.

De hogy azon ösvényt eltaláljuk, mellyen biztosan vezetjük nevendékünket, szükség indulatját kitanulni; azért viszás azok igyekezete, kik a' kis gyermekből mindjárt remeket akarnak képezni, csak arra figyelnek, hogy a' gyermek tudjon valamit, így némellyik nevelő abban gyönyörködik, hogy a' hét-nyolcz évü fiú mathematica geographiát tudjon, — ezek ugyan tanítani, de nem nevelni fogják nevendéköket. Hasznos lenne valóban, ama' philosophus példájára, kinél öt évig hallgatni kelle, legalább is egy esztendőt kisdéd nevendékünknel tölteni, semmi komolyabbal öt el nem foglalva, hanem inkább *öt tanulva*. Innét világos, milly káros a' gyermekre nézve, ha minduntalan más nevelőt kap; mert nem említve, hogy mindenik más módot követ, 's tán némelly előde alatt becsuszott hibákat kell orvosolnia irtania, nem igen ér rá nagy gondot fordítani nevendéke kitanulására, 's nem is igen van talán kedve, ha elődeinek szapora egymást követésére visszatekint, 's csak azon van, hogy a' gyermeknek némi tudományos előmentével kedveskedjék a' szülőknek, nehogy öt is ügyetlennek kiáltásák. —

A' mi a' külső körülmények- 's eseteket illeti, ezeknek is nagy befolyások az ember' művel-

tetésére. Ugyan is, valamint a' lélek gyakran a' véralkatot választja magának eszközül, melly által kifelé munkál, úgy lesz néha a' véralkat azon mediummá, melly által a' történetek és külső befolyások a' lélek elibe vezetettek; úgy, hogy itt ismét a' kölcsönös visszahatás tűnik szemünkbe, annyira, hogy tán épen a' véralkat hatása által lesz valami azzá, a' mint a' lélek előtt megjelenik. Mert tapasztaljuk, hogy ugyan egy dolog ezt hidegen hagyja, amazt csak kevésbé érdekli, holott a' harmadikat egész erőben megrázkódtatja, felhevíti vagy épen lesujtja.

Már ha visszamegyünk a' véralkat első serdülésének felfödezésére, az egész az anyai méhbe fog vezetni bennünket; mert tagadhatlan, hogy az, a' mennyiben a' testi alkatásnak attribútuma, már az anyai vérrel, mellyel az embryo 's utóbb a' foetus tápláltatik, a' leendő emberbe oltatik, — később a' csecsemőtől a' téjjel beszivatik, — de annak néha olly csekély nyomai maradnak, hogy könnyen egészen elenyésznek, ha továbbá nem tápláltatnak; sőt egy talán észre sem vett eset által úgy elváltozhatnak, hogy sem az anya sem az apa tulajdonihoz még messziről sem hasonlítanak 's íme, már itt van az ember alája vetve a' történet befolyásának, már születése első napján, sőt még a' méhben is a' történet kénye uralkodik rajta! — Leghathatósb befolyások azonban a' véralkat formáltatására — és annak utóbb szinte természetvé váló különösségei alapítására van a' körülményeknek azon időtől kezdve, mikor a' kised a' körülte történeteket észre venni képes. Szintolly tartós pedig, mint erős ez a' benyomás, — innét van, hogy félnék lesz, kinek a' vénasszonyok kised korában kisértetekről, boszorkányokról mesélnek 's a' t. Azért azon hibás szokásokat is, mellyeknek a' természetre tetemes befolyásuk van, mindenkép el kell mellőzni. Ha az emberevő vadembernek gyermekét mindjárt születése után elviszem, becsületes dajkára bízom, 's azután európai intézetben neveltetem, — az bizonyosan nem fog emberhússal élni akarni, a' mi még is hazájában fő karaktere lett volna. — Ha azonban az első időt elmulasztottuk, kötelességünk mennyire lehet hibánk' helyrehozásán munkálkodnunk. De ha ezt mind meg nem gondolván a' szülő tán magzatja' hallattára ollyasokat állít, „mit tehet a' gyermek róla, hogy rossz, már természete ollyan“ — így az történik, hogy a' nevendék mintegy meggyőződést nyer felőle, hogy hijában törekednék haragját zabolázni, fejessé-

gét megtörni, — annál fogva nem is igen erőtetni magát, 's a' tanítónak intései, kérései, fenytései füstbe mennek; — 's imhol egy fő akadálya a' nevelésnek, — mikor a' nevendék előtt illyes furcsa elvek minden rostálás nélkül hoztatnak elő, — mikor azok, kik talán nincsenek eléggé valami dologba avatva, néha egészen hamis véleményöket, eldöntő hangon harsogtatják; — ha szerencsétlenségre ezek olly személyek, kikhöz a' gyermek bizonyos indulattal ragaszkodik, minden szavokat mély igaznak fogja tartani; — hasztalan lesz akkor, kedves kollegám, minden okoskodásod, minden argumentumod a' belerögzött bal vélemény megczáfolására, — fejtegethetsz, világosíthatsz, magyarázhatsz, — sikerét nem látod, — ő szüntelen az „ipse dixit-tel“ fog kikelni ellened és hajthatlan megátolkodással minden munkálódásodat megsemmisítendi.

2.

El van ösmerve, hogy a' legjobb szándék mellett is olly hibákat követnek el a' nevelésben a' szülők, mellyekért mind ők, mind gyermekeik sajnosan lakolnak; midőn t. i. nem fordítanak elég figyelmet a' dolgok mivolti megösmérésére, elkülönözésére 's megválasztására, vagy talán rövidlátóságuknál fogva nem is képesek a' dolgok mélyébe hatni, vagy tulsó oldalukat megvizsgálni, vagy egymáshoz való állásukat megkülönböztetni. És ezen hibák úgy szólván észrevétlenül követtetnek el, mellyeket bizonyosan ha rájuk figyelmeztetnek, helyre hozni készek lesznek. Ellenben vannak szülők, kik ugyan hasonlólag buzganak gyermekeiket jól nevelni; de ezen buzgalomuk azon erős bizakodással párosul, hogy ők legjobban nevelik magzatjaikat, — ennél fogva siketek és vakok mások' észrevételei iránt, — mihez ha még azon makacsság járul, hogy bár elösmernék is más észrevételinek helyes voltát, még sem akarják követni, csak azért talán, mivel az intő iránt nem legjobb indulattal viseltetnek, — ha, mondom, még illy konokság tetézi az önbizalmat, bizonyára legveszélyesb következésü leendő. Tudok anyákat, kik egy gyermeköket sem nevelték föl, de a' kicsinyt, a' legkedvesbiket magok akarják nevelni, — és holmi tudós homlokkal minden rendeléseiket legjobbaknak gondolják, minden egyebeket megvetők, minden más által teendő módosítást gögösen gyűlölköz; — ezt nevelni akarják, — holott más felől, haza hozván a' nevelő intézetből leányukat, ki minden tanulása mellett egy kissé fejés maradt, — nyil-

ván megvallják, hogy vele nem birnak. Már ez, nem tudom micsoda hatást tehet a' kisebbekre, — hogy jót, nagyon kétlem és valóban több efféle képtelenségeken, ha nem forogna olly fontos ügy fenn, mint a' gyermekek emberekké neveltetése, csak nevetni lehetne. — (*Folytatjuk.*)

NEV.

KRITIKAI TÖREDEKEK.

Martius' 15dikén, Havasi rémkirály, és az embergyülölő. Tüneményes vigjáték énekekkel 2 felvonásban. Raimund' munkája. Muzsikáját szerzette Müller Venczel. Fordította Telepi. Raimund az, ki a' dörgést, villámlást, menykőütést, új disztiményeket 's öltözeteket, kardalokat, nagy személyzetet, tündéreket 's több illyes külsőségeket karakter- indulat- vagy allegorikai festésekkel tud párosítani; azért is mig más csupa külsőségekből keletkező spektakulomok hernyó élet után elhalnak, az övéi hoszú életet élnek. Raimund az effélékben igazán classicus, sőt ítéletünk szerint első. Jelen darabjában a' psychologiai oldal legkitünőbb az embergyülölés 's annak kigyógyulása 's folyvást neveltséges színekben szerencsés kivitele. Az embergyülölő miután átalakban a' rémkirály által maga magát kiparodizálva látja, neje' hívségéről, leánya' szeretetéről, a' festő' jó szívéről, 's Habakuk' együgyűségéről meggyőződik, mi természetesebb, mint hogy eszére térvén tollat változtat. Értetődik, hogy a' rémkirálynak embergyülölő szerepét tulságosan kell vinnie. Meg kell vallanunk: a' mai előadás új szorgalomra mutatott.

Martius' 18dikén. Kettős világosítással, a' budai asszonyi-egyesület' gondviselése alatt levő szegények' javára. Vallomások. Vigjáték 3 felvonásban. Bauernfeld' munkája. M—y Károly' forditmánya. A' szerző legjobb játékaik közül egy, tudtunk szerint legszerencsésebb is. Benne a' mostani szerelem és hívség' változékonyságával játszik folyvást a' szerző, 's négy különböző karaktereken viszi-át. A' 'hölgyrablás'ban megróttunk egy jelenést, hol egy leányka nyakába akasztja, magát egy férfinak; ma az első felvonás' végén Adolf és Julia közt annak szerencsés elmellőzését láttuk; mennyi figyelem van itt fordítva az asszonyi szeméremre, gyöngédségre! Nincs ferdebb dolog, mint ha a' jelenkorbul merített vigjátékokban, a' jelen szokások', erkölcsök', egy szóval, jelen élet' tükrében most már valódilag fel nem található képek tűnnek-fel. A' je-

lent mindenki ösmerheti, 's ha valótlán színekben látja valamely költeményben, csuda-e, hogy nem hagyja magát megcsaltni? csuda-e, hogy a' költemény hatás nélkül marad? A' jelen' szebb 's meglepőbb jeleneteit megnemesítve összefűzni a' vigjáték' titka, ha nagyon prózailag holmi érdektelen mindennapisággal untatni, vagy valamely ösmeretlen pásztori világot hozva közénk hitelt veszteni nem akar.

Martius' 19dikén. Előszér: ,Deodata, a' menynevei jegyes; vagy: a' kisértet.' Regényes színjáték énekekkel, kardalokkal 4 felvonásban. Kotzebue' munkája. Mi meg nem foghatjuk, mit akart jelen darabjával Kotzebue? Machbetet akarta karikaturázni, vagy az Ős anyát parodizálni? — Hogy benne Rüdicker Machbet' karikaturája a' következő vonásokból is nyilvános. Neki egy jós, esztendővel a' második felvonás előtt, azt jósolá, hogy csak apja' vejétől őrizkedjék. Ő ezt mind addig hiszi, mig a' játék' végén a' párviadal előtt kisértet, hogy ellenfele, Theobald, kivel vivni fog, valóban apjának veje; ekkor aztán nem akarja hinni, egész erővel viv, de nevelő apjától, kit tömlöczbe sanyargattatott, kit utóbb éhen hagyott veszni, megijed, 's Theobald minden vérontás nélkül szépen hátulról megöli; legalább a' mai előadás szerint, hátulról. Nota bene, Rüdicker már egyszer mint kisértettől megijedt nevelő apjától, 's még is tudta, hogy nem kisértet, csak bolondozik. Már most azt kérdjük, mitől kelle inkább Rüdickernek megijednie, a' jóslat' beteljesedésétől, mellynek az egész játékban annyira bálványozója volt, hogy még a' cigány leányokét is tiszteletben tartá; vagy nevelő apjának új megjelentétől, kit ő maga több évekig nyomorgatott? az igaz, midőn előszér álmosan meglátta őt, megijedhetett, de ijedelme csak hamar elmúlt, 's legbátrabban lépett viadalra; 's im most néhány pillanat mulva újra megijed tőle, a' nélkül, hogy lelkiösmerete furdálhatná, mert különös lelkiösmeret lehetne az, mellynek néhány percnyi emlékeztető ereje sincs! Még is, ha most pillantaná-meg előszér, de másodszer, miután tekintetével már jól megbarátkozott. Különbben is Rüdicker valódi ördög; ő hugát megöleti, csak hogy ingyen nyert javait meg ne kelljen vele osztania, nevelő atyját, ki árvát örökösévé fogadta, ki mindenek fölött szerette, tömlöczbe taszítja 's később éhen hagyja veszni, mért? az nem süli ki; milly ferde psychologiai ellenkép ez ismét: hugát meg meri ölni, nevelő apját pedig